

# Miriam Toews

# QUE NO S'APAGUI LA FLAMA

Traducció **Octavi Gil Pujol**

A hand holding a lit candle against a warm orange background. The candle is lit, and the flame is visible. The hand is in the lower left, and the candle extends towards the upper right. The background is a gradient of orange and red tones.

Editorial **LESHORES**



QUE NO S'APAGUI LA FLAMA



Miriam Toews  
QUE NO S'APAGUI LA FLAMA

Traducció d'Octavi Gil Pujol

Editorial **LES HORES**

Títol original: *Fight night*

Autora: Miriam Toews

Agraïm el suport del Canada Council for the Arts a aquesta traducció.



Canada Council  
for the Arts

Conseil des arts  
du Canada

Primera edició: octubre 2023

FIGHT NIGHT

Copyright © 2021, Miriam Toews

© de la traducció: Octavi Gil Pujol

© de l'edició: Editorial Les Hores SL

[www.editorialleshores.com](http://www.editorialleshores.com)

[hola@editorialleshores.com](mailto:hola@editorialleshores.com)

Col·laboradors: Manuel Gómez Poyato i David Sempere

Maquetació: Dan Monells

Disseny de col·lecció: Mireia Luna. Natural [www.designisnatural.com](http://www.designisnatural.com)

Disseny de la coberta: Octavi Gil Pujol

© de les fotos de la coberta: iStock

Dipòsit legal: B 14175-2023

ISBN: 978-84-126394-6-9

Amb el suport del Departament de Cultura



Generalitat de Catalunya  
**Departament  
de Cultura**

Les Hores forma part de l'Associació d'Editorials Independents



Tots els drets reservats.

Queda prohibida la reproducció total o parcial d'aquest llibre mitjançant qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright.

*Aquest llibre està dedicat a la Sil i l'Augie i la Viv i la Ty,  
amb tot l'afecte.*

*I a en Bob i en Don, sempre genials.*



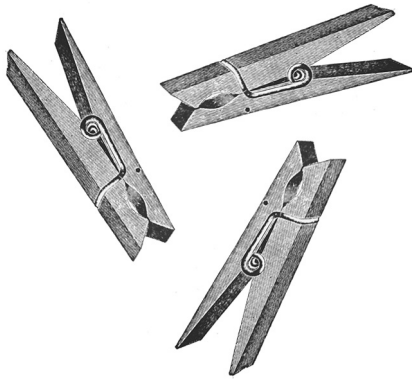


«És estrany que la tristesa no augmenti necessàriament amb  
l'edat.»

John Steinbeck



## PRIMERA PART



**A casa**



# 1.

ESTIMAT PAPA,

Com estàs? M'han expulsat. Saps què és classe lliure? És la meva assignatura preferida. Faig classe lliure a la taula de desmuntatge, que és la part de l'aula on ens posem ulleres de protecció i desmuntem coses. És una mica perillós. La primera part de la classe desmuntem coses, i després la senyoreta fa sonar una campaneta que significa que comença la segona part de la classe i que ara toca muntar les coses. Però això no té sentit, perquè es triga molt més a muntar les coses que a desmuntar-les. Un dia, ho vaig explicar a la mama, i ella em va dir que comencés a muntar les coses més d'hora, abans que la senyoreta toqués la campaneta, però quan ho vaig fer la senyoreta em va dir que havia d'esperar la campaneta. Jo li vaig explicar el problema del temps, però a ella no li va agradar el meu to, que era ofensiu, i això hauria de millorar-ho. La mama es troba al tercer trimestre. Està molt nerviosa. En Gord està atrapat dins seu. Jo li he demanat què vol per l'aniversari, i m'ha dit que una cervesa freda i unes vacances. L'avia viu amb nosaltres, ara. Té un peu a la tomba. Res li fa por. Li vaig preguntar on eres i em va dir que aquesta és la pregunta dels seixanta-quatre mil dòlars. Em va dir que

troba a faltar l'avi. Em va dir que quan arribi al cel, ell probablement ja n'haurà marxat. Homes..., va dir. Fan la seva i...



Avui comença el nostre període neorealista, m'ha dit l'àvia aquest matí, i ha posat un plat de patates fregides i una ampolla de quètxup a taula. Festa grossa!, ha exclamat. M'ha dit que duc el ganxo de Nike estampat de color blau sota els ulls. M'ha dit que hauria de dormir més. Què passa, Swiv? Que tens malsons a la nit?

L'àvia està escrivint una carta a en Gord, perquè és l'encàrrec que els vaig assignar a ella i a la mama durant la nostra reunió editorial d'ahir. I també em fa encàrrecs a mi, ella. Som coeditores. Va ser la nostra psicòloga de família qui ens va dir que escrivíssim cartes, però la mama diu que no podem permetre'ns-la més, si només ens fa escriure a la gent que ja no hi és. L'àvia diu que a ella li sembla útil. Diu que podem fer com si fóssim reporteress, i tenir la nostra pròpia redacció. Diu que les cartes comencen com una cosa, però que acaben sent-ne una altra de diferent. Però la mama no se'n fia, com li passa amb les fotos. Detesta les fotos. No m'agrada sortir congelada en un instant!, es justifica.

L'àvia diu que els fragments són l'única veritat. Els fragments de què?, li he preguntat. Exacte!, m'ha respost ella. M'ha demanat què he somiat aquesta nit, i jo li he explicat que he somiat que havia d'escriure una carta de comiat fent servir les paraules *u* i *blau*. Na oba!, ha deixat anar l'àvia. Doncs aquesta serà la teva feina d'avui, Swiveta! Té un idioma secret, l'àvia. Ni tan sols m'ha preguntat per a qui era la

carta. L'àvia omet detalls rellevants perquè «només li queden cinc minuts de vida» i no els vol malbaratar amb nimietats. ¿I si hagués somiat que estava despullada i tancada fora de casa?, li he preguntat, ¿seria aquesta la meva feina d'avui, llavors? Na jungas!, ha fet. A mi m'ha passat moltes vegades! A l'àvia li encanta parlar del cos. Li encanta tot el que hi tingui a veure, pèl per pèl. Com pot haver-te passat tantes vegades, això?, li he preguntat. La vida!, ha respost ella. T'has d'estimar a tu mateixa, passi el que passi. Això no és la vida, he dit jo. ¿Estar despullada i tancada fora de casa una vegada i una altra? Festa grossa!, ha saltat ella. Es comptava les pastilles i reia.

Després de tot això, hem fet classe de matemàtiques. Llapis a punt!, ha exclamat. Si tens un trencaclosques d'una granja amish de dues mil peces i aconsegueixes ajuntar tres peces cada dia, quants dies et caldrà mantenir-te amb vida per acabar-lo? El timbre de la porta ha interromput la classe de mates. Som-hi, al partit!, ha cridat l'àvia. Qui deu ser? El timbre de la porta està configurat amb la melodia de «Take Me Out to the Ball Game», la cançoneta que se sol cantar als estadis durant el descans després de la setena entrada dels partits de beisbol i que l'àvia m'obliga a cantar amb ella per més que els mirem des de la sala d'estar. També em fa aixecar al principi, quan sona l'himne. La mama no es posa dreta per l'himne perquè el Canadà és una mentida i una escena del crim. Era en Jay Gatsby. Vol enderrocar casa nostra.

Li he obert la porta i li he dit: És teva per vint milions de dòlars.

Escolta, ha començat ell, puc parlar amb la teva mare? L'última vegada em vas dir que...

Vint-i-cinc milions!, he insistit.

Disculpa, ha fet en Jay Gatsby, m'agradaria parlar...

Trenta milions de dòlars, capitalista! Que no m'entens quan parlo?

I li he tancat la porta als morros. L'àvia m'ha dit que m'he passat una mica. Té por de la mort, ha dit l'àvia. I ho ha dit com un insult. Ha perdut el nord! En Jay Gatsby vol enderrocar casa nostra per construir-hi un refugi subterrani de luxe a prova del dia del judici final. Fa un temps, en Jay Gatsby es va comprar una casa en una illa tropical i va obligar tothom que vivia a l'illa a vendre-li casa seva per quedar-se l'illa sencera i prendre èxtasi i fer ioga amb exmodels. Forçava les models a prendre's unes pastilles que els feien la caca daurada i brillant. La mama diu que es va fer posar músculs falsos als panxells. Ho sap perquè un dia se'l va trobar pel carrer, davant de la llibreria, i tenia uns bessons d'allò més esprimatxats, i tres dies més tard el va tornar a veure i els tenia bombats i senyalats amb una costura. La mama diu que s'ho va anar a fer a una clínica de Cleveland, Ohio, on també et poden tensar la xona, si vols. Així pots passar-te el dia escarxofada amb la parelleta, pipant cigarrets electrònics, l'un amb els panxells de mentida gegantins i l'altra amb el cony cosit, mentre t'espien pel termòstat *modern*, que en realitat és una arma de l'Estat, que si diuen que és una tecnologia *verda* és per a les vendes, i amb l'Alexa i totes aquestes bajanades, practicant mindfulness iupi i estant tan i tan i tan contenta que entre tots dos no tingueu ni mig putó cervell.

La mama parla així. Segurament no deu ser veritat. Diu mentides. Detesta les paraules com *modern*, *creatiu* o *sexualitat*, i no suporta els acrònims. Ho detesta pràcticament tot. L'àvia em va dir que no entén com la mama va poder deixar de queixar-se prou estona per quedar-se embarassada d'en Gord. Va comparar fecundar la mama amb apropar-se al cràter d'un volcà actiu que et pensaves que estava inactiu. Diu



que la mama acapara el flux emocional de tota la família, que ho sent tot deu vegades més intensament del que caldria perquè la resta puguem actuar amb normalitat. L'àvia no creu en la privadesa, i pensa que tot el que és privat és divertidíssim perquè va ser la petita d'una família de quinze integrants. Na oba!, diu quan et troba al lavabo. Mi-te-la, assegudeta tota sola en aquesta habitació menuda amb els pantalons pels turmells. Això no té preu! El pare de l'àvia no es recordava del nom de tots els seus fills i sense voler va posar a l'àvia el mateix nom que a una de les seves germanes grans. La seva mare la va fer servir com a mètode anticonceptiu, posant-se l'àvia a dormir al llit amb ella durant set anys. Després d'aquests set anys, la mare de l'àvia va tenir la menopausa i ja no li va caldre patir més, i així l'àvia va poder dormir la resta de la infantesa al passadís.

Et recordes d'aquella dona, aquella amiga meva, que va cedir el seu propi cap com a donatiu?, em va dir l'àvia ahir. Doncs és morta. Pràcticament cada dia, l'àvia s'assabenta d'algun conegut que ha mort. Aquest matí, estava mirant les millors jugades del partit dels Toronto Blue Jays quan ha dit que en Vladimir Guerrero li recorda una amiga de l'institut, la Tina Koop. La paia s'estava dreta a la base de meta, sense posar-se en posició de batre ni res per l'estil, i aconseguia un quadrangular a cada batuda. Uau! I què fa, ara?, li he preguntat. És morta, ha dit l'àvia. L'àvia parla així dels seus amics. No brama, ni tan sols plora. L'única cosa de què parla per telèfon amb les amigues és de la gent que mor. La Leona, una amiga de l'àvia, va trucar-li ahir i va dir: No t'ho creuràs, però en Henry Wiebe ha acceptat que el cremin. Que què?!, va fer l'àvia. Que fort! Saps per què?, va continuar la Leona. No, per què? Perquè és més barat! I es van posar a riure com dues hienes. I més distingit! I encara van riure més. La Leona deia

que en Henry Wiebe, en el fons, sempre havia volgut ser un dandi, i que va descobrir que tothom que coneixia s'estava fent cremar. Després de penjar, l'àvia em va explicar que era divertit perquè en Henry Wiebe havia passat cinquanta anys predicant als quatre vents que la cremació era un pecat, però llavors un dia es va adonar sobtadament de la seva pròpia mortalitat, de la seva coneguda garreperia i de la seva necessitat de semblar distingit i va veure que podia estalviar diners en un gest elegant si es feia cremar. Però si estarà mort, vaig dir, com pot ser elegant i estalviar diners? Cal conèixer en Henry per entendre-ho, va concloure l'àvia.

És fàcil endevinar si l'àvia ha rebut una trucada sobre algun dels seus amics morts, perquè se serveix una copeta addicional de vi per mirar el partit dels Raptors i em contempla amb unes mirades eternes i em cita versos de poesia, i jo no faig res, simplement miro el partit amb ella. «Els homes morts i nus en seran un de sol / amb l'home al vent i la lluna de ponent.» I, els dies que rep les trucades sobre una nova mort, m'engrapa quan passo per davant seu, i jo sé que busca afectar, però no suporto haver de representar l'encarnació de la vida. «Quan els quedin nets els ossos i els ossos nets desapareguin.» Normalment, finto cap a la dreta quan passo per davant de la seva butaca i ella no arriba a enxampar-me perquè és molt lenta, però llavors em sap greu i li torno a passar per davant molt a poc a poc perquè pugui atrapar-me. Però aleshores és ella qui se sent malament per haver intentat agafar-me quan jo no volia que m'agafés, així que no m'agafa, i a mi no em queda més remei que deixar-me caure a la seva falda i encerclar-la amb els braços. Diu que ja truca a la porta del cel i que hi està conforme al cent deu per cent. Diu que, quan estiri la pota, he de ficar-la en un pot de cogombrets i sortir a jugar sense perdre més temps.

La següent assignatura del dia es deia com cavar una tomba a l'hivern. L'àvia m'ha dit que, de petita, va assistir a un funeral a Dakota del Nord i va descobrir que, allà, tothom que moria a l'hivern havia d'esperar fins a la primavera perquè l'enterressin. Em va posar els pèls de punta, això!, m'explicava l'àvia. I se'n va anar a interrogar l'enterrador. Resulta que no sabien com cavar una tomba a l'hivern! Així és com es fa, va dir: escalfes uns carbonets i els deixes a terra fins que la superfície es desentumeixi, i llavors excaves la primera capa de terra. Tornes a escalfar els carbonets i els deixes un altre cop a terra fins que la capa següent s'estovi, i l'excaves. I repeteixes aquesta operació fins que tinguis un forat de metre vuitanta. I llestos! Però no t'esperes a la primavera per enterrar la gent. Quin disbarat! Truquem a Dakota del Nord per veure si encara fan esperar la gent fins a la primavera per enterrar-la!, he dit jo. Au, va, sí!, ha dit l'àvia. He trucat a la Junta Funerària de Dakota del Nord. Sí, aquí ho fem així, correcte, ens ha confirmat un home, els enterraments retardats són un «mal necessari» a Dakota del Nord. A l'àvia li agrada seure al graó superior del porxo de davant de casa per regar les flors i adormir-se al sol. Inclina el cap ben enrere per notar-ne l'escalfor a la cara, i al mateix instant de quedar-se adormida li rellisca la mànega i comença a cargolar-se pertot i la desperta amb una ruixada, i així constata que ha fet la becaina i que a més a més ha completat una feina domèstica. També ruixa la policia quan passa amb les finestretes abaixades, patrullant lentament per davant de casa, perquè els detesta després del que van fer quan va morir l'avi, i punt. Quan baixen del cotxe i se li apropen, ella els diu coses com: Ja venen els peixos grossos! Envieu els pallassos! Els agents somriuen perquè es pensen que tan sols és una vella tocada del bolet, però ella va de debò. Els detesta amb l'ànima. No voldria detestar ningú,

però no pot evitar-ho, i ni tan sols pensa resar al respecte, perquè creu que Déu també els detesta en secret. Quan li fan totes les preguntes habituals, ella no diu ni mu, i, si trepitgen ni que sigui un centímetre de gespa amb la bota, els apunta la mànega als «peuets blindats» i els obliga a retrocedir fins a la vorera. A l'àvia li agrada dir a la mama que hem completat les feines domèstiques cada dia perquè ella té els nervis atacats i pateix un embaràs geriàtric, que no vol dir que hagi de treure un vell decrepit per la xona, sinó que és massa gran per estar prenyada i que està esgotadíssima i que quan torna a casa dels assajos només diu: Déu meu, quin desastre; Déu meu, quina cort de porcs, no podeu abocar greix pel desguàs, aquestes canonades són mil·lenàries, no podeu sobrecarregar el vàter amb paper higiènic, per què hi ha petxines de pasta pertot arreu?, no podeu agafar un plat o guardar aquesta porqueria, o és que no heu sentit mai a parlar de les feines domèstiques? L'última croada domèstica de la mama és que sempre ha de posar tot el menjar que hi ha a la nevera a la vora exterior dels prestatges perquè quedi perfectament a la vista de l'àvia, ja que, en cas contrari, ella es pensa que no hi ha menjar perquè no el veu i no mou les coses per trobar el menjar del fons de la nevera, i després demana menjar per emportar o només menja gelat o cansalada o cereals a grapats i directament de la capsa. Així que ara, doncs, la mama ho alinea tot a la vora exterior dels prestatges de la nevera i hi enganxa etiquetes com: AIXÒ ÉS XILI DE LLENTIES! MENGEU-VOS-HO! AIXÒ ÉS AMANIDA DE COL! MENGEU-VOS-HO! L'àvia no menja res verd. Res de res, mai. És com Samsó amb els cabells: no pot tallar-se'ls o perdrà la força. L'àvia no pot menjar coses verdes. Sempre detecta les coses verdes que la mama intenta amagar-li al plat. No penso passar-me els últims cinc minuts de vida en aquest món empassant-me menjar de conills! I, un cop ha detectat

coses verdes, com si fos una òpera o alguna cosa per l'estil, s'està molta estona per separar-les a poc a poc l'una rere l'altra i deixar-les sobre la taula, al costat del plat. La mama esbufega, agafa la pila de fora el plat i se la menja ella mateixa, però mai deixa d'intentar enredar l'àvia, i l'àvia mai deixa d'evitar que l'enredi. L'àvia no vol prendre sopa roja. La mama ens ha preparat borsx i l'àvia ha dit que no pensa prendre's cap sopa roja. Per què no? Perquè jo no prenc sopa roja!

La mama sempre em diu: No diguis estar prenyada, no diguis res dels culs de les mofetes, no diguis xona, no diguis merda. I a l'àvia li diu: Posa't o bé els subtítols o bé el volum al màxim quan miris *Call the Midwife*, però no les dues coses. Per a què vols les dues coses?! Què t'importa si em poso les dues coses? Fas servir massa sentits alhora! Na oba!, és cosa meva, quants sentits faig servir! L'àvia perd els audiòfons als mateixos llocs exactes cada dia. Jo procuro guardar-li totes les piles esgotades en una llauna de farigola vella per dur-les a la part corresponent de l'abocador, però ahir la mama estava tan cansada dels assajos i de carregar en Gord tot el sant dia que, sense voler, va abocar les piles a la salsa dels espaguetis, i vam haver de triar-les a l'hora de sopar i apilar-les al costat del plat, que en el cas de la mama és al costat d'unes altres piles de clínexs per mocar-se constantment. Sopant, la mama va dir que no sap per què està tan cansada, que en teoria el tercer trimestre ha de ser el de l'energia renovada. Ni tan sols té forces per jugar al Dutch Blitz. Va dir que li hauria de venir un brot d'energia per fer dissabte i preparar la casa per a l'arribada d'en Gord. Aquest brot es coneix com l'instint de nidificació. Jo el tinc!, vaig dir. Soc jo qui ho neteja tot! La mare em va estufar els cabells i em va dir: Oh, que bufona, que tens l'instint de nidificació. Però no és gens bufó, això, evidentment. No vull tenir instints. Escolta, àvia, vaig dir,

que em sents? Primer intent: senyora! Segon intent: senyora! Tercer intent: senyora! I... eliminada! L'àvia no em sentia. Però fingia que sí. No em posis a prova..., senyora?, va dir. Vaig repetir-ho a crits. Na kjint!, va dir l'àvia. Encara fingia. Vaig cridar tan fort com vaig poder, i la mare va dir: Swiv! Verge santa!

Des de l'habitació de l'àvia se sent una cridòria interminable de dones que tenen nadons o dels mateixos nadons que es veuen obligats a néixer o de persones assassinades o de persones que descobreixen els cossos de les persones assassinades. L'àvia diu que les dones britàniques criden molt quan descobreixen cadàvers. Jo també ho faria, li he dit. No, no, m'ha contradit ella. És un cos. És nuscht, no és res! L'àvia puja a la seva bicicleta Gazelle durant quinze minuts mentre mira els seus programes, i fa huuuuuu entre pedalades, i després, goot, goot, goot. Gownz yenook. Només els seus amics morts o moribunds coneixen el seu idioma secret. També memoritza frases dels seus programes i les practica amb mi, posant accent britànic: Swiv, estimada, hauríem de fer una escapadeta al continent!

L'àvia ha dit a la reunió editorial que jo, de vegades, m'hauria de dir «tanca la boca» a mi mateixa, en silenci, per no tocar el voraviu a la mama, perquè ara la mama va atabalada, amb en Gord i tot plegat. L'àvia diu que, quan la mama té cops de geni, la nostra única esperança per sobreviure és refugiar-nos en una habitació a part i esperar que li passi, que Pítia deixi de renegar a Delfos. L'àvia diu que jo hauria de fer l'esforç de convertir els *oracles* de la mama en hexàmetres refinats, com feien els grecs. Diu que un hexàmetre és un poema amb una maledicció incorporada.

L'àvia ha conegut la mama des que la mama va néixer «el dia més calorós de la història», abans que inventessin els

ventiladors i l'aire condicionat. L'habitació era un forn!, deia l'àvia. Sang i flames! Diu que, quan la mama va néixer, el metge tenia tan poca traça traient nadons de dins de les dones que l'àvia va haver-li de dir: Sisplau, tregui les mans de dins meu i deixi'm que ho faci tota sola. Finalment, la mama va sortir, enrabiada i vermella, com un petit Satanàs. Quan la mama té cops de geni, li aplica oli d'orenga a la boca per evitar que digui animalades de les quals després es penedirà i per estimular-li el sistema immunitari, tot i que no hi ha proves científiques que corroborin això últim. Avui, abans que la mama se n'anés a assaig, l'àvia li ha dit que m'ho aguantó quan faig el sudoku del matí i que després perdo el tren. La mamà li ha dit: De què parles, quin tren?, i l'àvia li ha explicat que tinc una fixació per acabar el sudoku abans de fer res, fins i tot la reunió editorial o el fet d'*evacuar els intestins*, i que llavors les *deposicions* se m'enretiren cap endins i m'afecten tot el dia, i que probablement és per això que tinc el ganxo de Nike sota els ulls. Nike patrocina la Swiv, ara?, ha dit la mama. Volia fondre'm. La mama m'ha mirat de fit a fit, com si intentés veure'm a través de la pell el cúmul de deposicions acumulades dins meu, i ha dit: Emm, tu segueix provant-ho, Swiv. Intenta relaxar-te, nina. M'ha passat els polzes pels ganxos de Nike, m'ha fet una abraçada i se n'ha anat.

No entenc per què dir *evacuar els intestins* i *deposicions* és millor que xona i tanca la boca. Tant se val quines paraules facis servir a la vida, no t'evitarà el patiment.



Fa dues setmanes, l'àvia va donar els seus pantalons de xandall dels Winnipeg Jets a un senyor que va venir a la porta, i

avui, quan la mama i jo tornàvem del psicòleg, hem vist aquest senyor assegut a la vorera davant del súper vint-i-quatre hores amb els pantalons posats i cantant «Just a Closer Walk with Thee». I aleshores ens hi hem fixat millor i hem vist que l'àvia també estava asseguda a la vorera i que també cantava «Just a Closer Walk with Thee». L'àvia no duia el seu xandall ni els pantalons de butxaques, sinó que portava una faldilla curta i seia amb les cames separades perquè li costava estar asseguda a la vorera i se li veien les calcetes, cosa que em provocava el tic nerviós de la tos. A l'àvia li encanta estar nua. Sempre que coneix algú, li explica orgullosament la mateixa història de la vegada que, sense adonar-se'n, va fer un striptease a un paio de Ciutat de Mèxic, i diu que ell ho va gaudir de valent, molt, molt. L'àvia i la mama discuteixen quan l'àvia regala coses, però ella diu que, després que els metges matessin tothom que estimava, es va haver de preguntar com podria sobreviure al dolor, i que la seva resposta va ser: A qui puc ajudar? L'àvia diu que els metges li han matat la família. Els metges van matar el meu marit. Els metges van matar la meva germana. Els metges van matar la meva filla. Quan parla així, la mama em diu discretament que no digui res més que «Sí, és veritat». O «Sí, hi estic d'acord, àvia. Tens raó». Si la mama o jo diem qualsevol altra cosa, com ara «Com pot ser?» o «No exageris» o qualsevol rèplica així, l'àvia esclatarà i probablement tindrà un atac de cor, perquè ja té molta ferralla obsoleta al pit i una cicatriu llarguíssima que li recorre gairebé tot el tronc de dalt a baix, com una cremallera. L'àvia diu que els metges han matat tothom quan està enfadada o quan es pren el rom especial de la mama, el d'Itàlia, que simplement és un rom canadenc qualsevol que la mama va abocar en una ampolla especial d'Itàlia. De vegades, l'àvia plora. Se sent culpable. Llavors la mama ha de seure amb ella i sostenir-li les mans i



repassar tota la pel·lícula amb ella per fer-li veure que no se n'ha de sentir. A l'àvia només li agrada el doctor De Sica. És jove i guapo i italià. La manté amb vida. Li fa el seguiment. Quan sona el telèfon, l'àvia diu: Oh, que és el meu De Sica? I, quan el va a veure al seu despatx, es fa la dura. Diu mentides. I llavors en De Sica ha d'endevinar què li passa.

Quan ajudo l'àvia a despullar-se per entrar a la dutxa, li passo el dit per la cicatriu i faig zzzzzzzzip! Surti de la seva pell, senyora! S'asseu en un tamboret de plàstic per a la dutxa que la mama va trobar a les escombraries d'algú —quan la mama el va portar a casa, l'àvia va dir: Ha, ha, sembla que algú ha estirat la pota!—, rient com una boja, i jo l'ensabono amb el sabó francès d'espígol que el seu amic William li va donar per haver-lo ajudat a discutir amb el seu propietari i a escriure una carta a l'arrogant del seu germà. Em toca aixecar-li els plecs de greix per arribar al fons dels sacsons, i fins i tot li netejo les natges i els pits gegantins i les plantes dels peus endurits i rogallosos, i els dits dels peus, que s'entortolliquen entre ells. Després he d'eixugar els dos dits d'aigua del terra del lavabo perquè no rellisqui i caigui, perquè això seria el final, amiga meva, diu. Llavors l'eixugo i li raspallo els cabells suaus i blancs i li torno a posar els passadors perquè no li caigui el serrell a la cara, perquè la mama li va fer un pentinat ridícul que està de moda, un *bob* ondulat amb capes que se li fica als ulls, i li torno a posar els audiófons a les orelles, cosa que detesto fer perquè els has de ficar molt endins i tinc la sensació que li faig mal per més que ella em digui que no. I l'he d'ajudar a vestir-se. Roba interior de cotó neta —sempre li he de recordar que em posi una mà a l'esquena per mantenir l'equilibri, perquè no caigui mentre m'ajupo als seus peus, intentant fer-los entrar pels forats de les calcetes— i el seu xandall o els pantalons de butxaques, que li agraden

molt perquè d'aquesta manera sempre pot dur al damunt els analgèsics i l'esprai de nitroglicerina i una novel·la de misteri, que aquesta setmana es diu *Foe*, i piles addicionals dels audiòfons. Aleshores li agafo les sabatilles de feltre vermelles i les ulleres, que li netejo amb l'alè i la part inferior de la meva samarreta. Li poso un pegat de nitroglicerina nou al braç que li injecta dinamita a les venes i li dono la mà per acompanyar-la al llit, caminant a poc a poc perquè està marejada de la calor de la dutxa i de l'esforç de riure tant.

Quan comença a roncar, de vegades em fumo un cigarret del paquet de marlis de la mama, el que guarda al calaix superior de la seva calaixera «per al gloriós dia en què no estigui embarassada d'en Gord ni tan cansada». Surto al porxo del darrere i faig un parell de pipades i miro el cel, o tiro pineses d'estendre la roba a una galleda i intento no fallar. Si fallo, no tornaràs. Si les fico totes dins, tornaràs. Vaig començar amb la galleda a la falda, perquè fos molt fàcil no fallar, però després em va semblar una manera massa senzilla de fer-te tornar i tampoc vas tornar de totes maneres, així que ara vaig movent la galleda cada vegada més lluny.

L'àvia hauria de dormir amb una màquina a la cara que té un tub i una capseta plena d'aigua per evitar que deixi de respirar, però no la suporta. L'àvia no es mou mentre dorm, però la mama belluga els braços i les cames i parla i crida. L'àvia diu que la mama encara té una mica de trastorn per estrès posttraumàtic, i que a més està buscant. Li he preguntat a l'àvia què busca la mama, i ella m'ha dit: Oh, el que tu vulguis. El TEPT i la recerca no s'aturen quan dormim. La mama i l'àvia saben coses l'una de l'altra amb les quals no els queda més remei que bregar, perquè és així com són les coses. Tant els fa. Es coneixen. Vaig trobar una carta que la mama et va escriure fa sis-cents anys sobre la manera com li agrada

dormir, però evidentment no la vas rebre o potser sí que la vas rebre però la vas deixar perquè viatges sense equipatge.

Te la copiaré per si t'interessa saber com li agrada dormir a la mama. Ara bé, la mama no sap escriure sense faltes, així que li he corregit els errors:

No vull parlar d'això ni discutir, perquè no val la pena, però hi ha una sèrie de coses que m'han empès a [...]. Primer de tot, estaves molt enfadat perquè m'hagués quedat desperta fins tard, enviant missatges. M'escrivia amb la Carol sobre la bomba del nou nadó de la Frankie! Els detalls. És la neta de la Lidia! Llavors, tu has fet veure que no estaves emprenyat, però jo sabia que sí que ho estaves perquè tibaves tota la roba del llit de mala manera. Has dit que jo rebutjava el teu «tendre» gest de fer el llit, cosa que detesto. Que facis el llit no és tendre! Ja saps que no m'agrada dormir anxovada rígidament en un sobre, sense poder-me moure lliurement, i les bosses d'aire em fan venir fred! O és que resulta que és tendre forçar algú a dormir com a tu t'agrada encara que ho detesti? És tendre, això?! Doncs no, senyor, no ho és. I ho saps perfectament. I aleshores te'n vas fent morros al pis de dalt a estirar-te els cabells i a dormir sol en el teu sobre congelat. Molt bé, espero que ho superis. Jo dormiré com a mi m'agrada. No em sembla que sigui demanar massa, voler tenir la manta i el llençol d'una manera concreta, així que tu falca-te'ls amb qui collons els vulgui! Una abraçada.

Fins i tot quan l'àvia dorm profundament i ronca, si li poso un sol dit a l'espatlla, es desperta d'una revolada i allarga els braços cap a mi amb un somriure i diu: Nineta! Jo li pregunto

cada vegada com ha detectat la meua presència, però ella no em sent perquè per dormir es treu els audiòfons i es limita a riure i a sostenir-me pels canells com si fossin les regnes d'un cavall. No es pot creure que continuï despertant-se viva, i n'està molt sorpresa i agraïda, que és el que tots els pamflets del psicòleg diuen que hem de sentir quan comença un nou dia.

Doncs és clar que tinc una punyetera petxina de pasta a la sabata! Aquestes han estat les últimes paraules de la mama aquest matí abans que tanqués la porta de cop per marxar cap a assaig. L'àvia ha dit: Això és un clàssic de la família, Swiv, anota'l, i encara ha tingut temps d'afegir a crits: Bona sort! Diverteix-te! No treballis massa! Ho repeteix cada vegada que algú marxa de casa. Diu que, al lloc d'on és ella, això és la cosa més «subversiva» que es pot dir, perquè allà no creuen en la sort, i la diversió és un pecat i el treball és l'única cosa que has de fer. La mama es troba gairebé cada dia una petxina a la sabata o enganxada als seus guions o en alguna altra banda. És el menjar preferit de l'àvia, però, quan l'artritis li empitjora, li costa molt obrir la capsa i, quan per fi ho aconsegueix, les petxines surten volant pertot i jo les escombro, però no del tot bé, perquè la mama sempre se'n troba entre les seves coses. Les petxines es fiquen entre les coses de tothom, però a la mama és a la que li fan perdre els papers. A l'àvia li encanten perquè són menudes i quan té un dels seus dies de neuràlgia trigeminal no li cal ni tan sols mastegar-les. Simplement li llisquen gola avall. L'àvia està buscant algú que li faci un forat al cap, perquè ha sentit que és la manera més eficaç de desempallegar-se de la neuràlgia trigeminal, que es coneix com la malaltia suïcida, perquè és l'experiència física més dolorosa que pot viure un ésser humà i l'únic que vols és matar-te. Però resulta que ningú vol fer un forat al cap

de l'avia per l'edat que té. Es veu que cap als seixanta anys deixen de foradar la gent. No te'n descuidis, Swiv!, em diu l'avia.

Després que la mama marxés, l'avia m'ha demanat que li escrigui una llista dels seus medicaments. No, en lletra lligada no, m'ha dit, en majúscula. Els conductors d'ambulància joves no saben llegir la lletra lligada, es pensen que és àrab. L'únic que saben fer és estar tot el sant dia toc, toc, toc, toc amb les seves càmeres. Vol dir els telèfons. Jo tampoc sé llegir la teva lletra lligada antiga, li he dit. M'ha llegit els medicaments en veu alta perquè pogués escriure'ls.

Amlodipina 7,5 mg 1-0-0  
Lisinopril 10 mg 1-0-0  
Furosemida 20 mg 1-0-0  
Pravastatina 20 mg 1-0-0  
Colquicina 6 mg 1-0-0  
Omeprazole 20 mg 1-0-0  
Metoprolol 50 mg 2-0-0  
Oxcarbazepina 300 mg 1-0-0

Que curiós que posi «1-0-0» després de cada medicament, li he dit.

I tant de bo posés «125-0-0», m'ha respost. És broma, és broma. M'ha explicat que significa al matí, una dosi al dia.

I què és «2-0-0»?

Doble dosi al matí, m'ha dit. Els números representen les diferents franges del dia. L'avia havia estat infermera. La seva primera setmana a la feina, les infermeres més grans li van fer pagar la patenta. La van llançar a una tina d'acer inoxidable i li van abocar èter per damunt fins que va començar a perdre el coneixement i a congelar-se. Els va suplicar que

paressin. Diu que és una de les anècdotes més divertides de la seva vida. S'organitza les pastilles en grupets, una de cada, i les distribueix segons els diferents dies de la setmana a la capsa de les pastilles. L'àvia diu que ha de continuar fent això sense confondre's mai per poder prescindir del sistema dels blísters, que costa diners, així que ni parlar-ne. Quan li cauen pastilles a terra per accident, si se n'adona, exclama: Bombes fora, Swiv! Quan la sento dir això, me n'hi vaig corrents i em llanço a terra a furgar-li el voltant dels peus per recollir-les, i de passada també recullo piles dels audiòfons i petxines i peces del trencaclosques de la granja amish.

Avui, l'àvia ha recordat per fi que jo hauria de ser a l'escola, encara que faci cinquanta-nou dies que soc a casa. Per què no ets a l'escola?, m'ha preguntat. Jo no li he dit res perquè sonava com una policia, i ella mai els respon les preguntes, als policies, així que jo tampoc he de fer-ho per res. T'has barrallat?, ha afegit l'àvia, i jo no he mogut ni un pèl. Llavors he fet el que fa l'àvia quan ve la policia, que és aixecar un mòbil imaginari, com si els estigués gravant. Ha dit que ja s'ensumava que devia tractar-se d'això, perquè no parava de tornar a casa amb sang seca a la cara i el coll ple de senyals i flocs de cabell arrencats del cap i amb una màniga menys a la jaqueta. Ens hem estat en silenci durant una estona molt, molt, llarga, assegudes i fent sorollets, sense paraules. He posat el telèfon fals a la taula amb un gest teatral, com si el deixés caure, com si li fes un favor de no gravar-la més. Aixafava molles de pa sobre les estovalles amb el polze. L'àvia ha sacsejat la capsa de les pastilles un parell de vegades i ha alineat el ratolí i l'estoleta i el portàtil en fila recta. Jo contemplava com movia els dits per la taula. Ja li tocava tallar-se les ungles una altra vegada. No recordava on havia deixat el tallaungles. L'he mirat a la cara. Somreia.

M'alegro que estiguis aquí amb mi, m'ha dit.

La senyoreta em va dir que m'havia ficat en massa baralles, però si jo hagués sabut el nombre exacte de baralles en què m'havia de ficar, llavors m'hauria estalviat tot aquest merder, li he dit.

Mmmmmmmmm, ha fet l'àvia.

Em deien que som comunistes i que és per això que al papa l'estan torturant en alguna banda.

No l'estan torturant enlloc, m'ha assegurat l'àvia. Qui ho ha dit, això?

Els nens amb qui em vaig barallar, li he respost. Com ho saps que no l'estan torturant? He tornat a agafar el mòbil i l'he apuntat cap a ella.

L'àvia m'ha preguntat si volia continuar la nostra reunió editorial, però jo no li he contestat. Aleshores m'ha preguntat si sabia què és la bioluminescència. Jo he continuat aixafant molles de pa amb el polze i m'he mantingut amb la boca tanca-da. És la capacitat d'un ésser per emetre llum des de l'interior, m'ha explicat l'àvia. Com una cuca de llum. Crec que tu ho tens, això, Swiveta. Tens una flama dins teu, i has de treballar perquè no s'apagui. Soc massa petita per treballar, li he dit jo. També hi ha peixos que en tenen, ha continuat l'àvia. Els ostracodes. Jo he premut els llavis amb força i he encreuat els braços. Primer intent, senyora, ha dit. Molt bé, segon intent, senyora: anem al terrat. Ha dit que volia pujar a la part plana del nostre terrat, la que queda sobre la cuina i el menjador de dalt, per escriure les paraules «BASTIÓ REBEL» amb pedres o amb el que trobéssim que no marxés volant. Ha dit que en Jay Gatsby ho podria veure. He hagut de posar-me rere l'àvia i empenye-la escales amunt i recordar-li que continués respirant. S'aturava a cada graó i es tombava per mirar-me i fer-me sorolls de respiració exagerats per demostrar que encara era

viva. No tenim pedres, he dit. Quan hem arribat al terrat, l'àvia ha proposat: I si fem servir les pinces d'estendre la roba que hi ha escampades pel pati del darrere? Les necessito per a una altra cosa, he contestat. I, a més, en necessitaríem una infinitat. I si fem servir llibres, doncs?

Hosti, tu, això sí que ha estat mala idea.

La mama ha tornat a casa d'assaig i s'ha adonat que els seus llibres del prestatge especial del tercer pis, els que han d'estar ben encastats, sense espai per respirar i en posició perfectament vertical, ni tan sols hi eren, al prestatge, i li ha agafat un cop de geni sense pal·liatiu. Però què dintre és això?!, ha cridat des de dalt. Amb en Gord i el cansament que arrossega, no m'esperava que pujaria al tercer pis, però ha sentit el bip d'un detector de fum i ha dit: Càgon l'hòstia, suposo que això va per a mi, perquè sap que jo no hi arribo ni enfilant-me a una cadira, i hi ha pujat com ha pogut amb una pila nova. Ara rugia que, si li havia empenyorat els llibres del prestatge especial, aquesta vegada sí que faria una bogeria. I jo volia dir-li que era massa tard per a això. Ella ho deia perquè, una vegada, li havia empenyorat sis llibres dels descartats, no dels del prestatge especial, sinó uns que ja estaven entaforats en una punyetera caixa per anar a la fundació de la diabetis, perquè volia comprar-me un míser número de la revista *Archie Digest*, que ella desaprovava pels estereotips femenins que promovia entre els joves i per al qual mai m'hauria donat diners. Li he retornat els crits des de baix de les escales. Ella cridava des de dalt: Aquests llibres m'ajuden a viure! Aquests llibres són la meva vida!

Baixa aquí!, li he contestat, també a crits. Jo soc la teva vida, coi! Quan ha arribat a baix, li he ofert oli d'orenga. Pren-te'n, pren-te'n, li he dit perquè es calmes, però ella l'ha agafat i l'ha llançat contra la paret de la sala d'estar i l'ampolla s'ha



trenca i l'oli ha vessat sobre el gravat de Diego Rivera que li vaig comprar a Detroit pel seu aniversari amb els diners de l'àvia. Aleshores s'ha posat a plorar i m'ha dit que ho sentia molt, molt, molt. Jo l'he abraçat i li he dit que no passava res, que l'oli escampat pel gravat li donava caràcter, que és el que ella diu sempre de les coses que s'han fet malbé. Com ara quan caic sobre el gel jugant al rei de la muntanya, del qual soc la campiona, i em faig una rascada i m'aixeco una capa sencera de pell de la cara; ella em diu que tenir una capa de pell menys aporta caràcter. A més a més, els seus llibres no havien desaparegut, només eren al terrat.

Quan la mama ha tornat a pujar les escales i ha vist les paraules que havíem escrit al terrat amb els seus llibres, s'ha endut una mà a la boca i, des de darrere de la mà, m'ha dit reposadament que se'n tornava a baix i que ja podia recollir-li tots els llibres i des-los alfabèticament al prestatge especial, ben encastats i en posició perfectament vertical. Estava tan estranya, tan callada. Jo em preguntava si en Gord devia tenir por dins d'ella. En aquell moment, volia dir-li que havia estat idea de l'àvia escriure paraules al terrat, però delatar els companys no està bé. Ja s'havia fet fosc quan he acabat d'entrar tots els llibres a casa i de des-los alfabèticament i ben encastats i en posició vertical. He baixat les escales i la mama estava preparant el sopar i rient amb l'àvia. No entenc els grans. Els detesto. No sé si l'àvia ha acceptat la responsabilitat pel que ha fet o si l'hi ha confessat a la mama. Segurament no. Ja va ser culpa de l'àvia que em fessin fora de l'escola, perquè va ser ella qui em va dir que a la gent de vegades li cal entomar un cop de puny a la cara per entendre el missatge i deixar-te en pau i parar d'assetjar-te, però només després d'intentar fer servir les paraules més de deu vegades sense èxit i només fins a l'edat de deu o onze anys. No li diguis a la mama que t'he dit

res d'això, em va dir. Perquè ara s'ha fet quàquera o alguna cosa així. Però una s'ha de defensar.

Després de sopar, l'àvia i jo hem ajudat la mama a memoritzar un guió, i l'hem fet riure tant que s'ha fet una miqueta de pipí a sobre, el que seria una culleradeta. L'àvia s'ha begut dos gots de les pixarelles casolanes d'en William. Jo patia per si li feia repetir la cantarella de com els metges maten tothom, però al final només l'ha posat dramàtica. Quan llegia les frases d'en Jack, s'aixecava de taula mentre la mama es cargolava de riure i deia: Et beso, però és com si els meus petons caiguessin per un penya-segat. Et desvesteixes, però no estàs nua. Què podem fer, doncs? Què passarà?

I llavors l'àvia ha dit: Oh, això em recorda una cosa, això em recorda una cosa. Tenia una altra anècdota nudista mitificada. Un Nadal de fa segles, l'àvia era jove i vivia d'ocupar a la sisena planta d'un magatzem de peces d'automòbils al Berlín Occidental, a tocar mateix del mur. Ja saps de quin mur parlo, Swiv, el mur! Però no el conec, no. Resulta que va mirar per la finestra del magatzem, cap al Berlín Oriental, i va veure un jove soldat alemany tot sol, marxant amunt i avall amb un abric enorme que li anava gros i un rifle gegantí que li penjava matusserament de les espatlletes. L'àvia el va contemplar una estona fins que va poder cridar-li l'atenció, i llavors el va saludar i ell també la va saludar i va somriure i va deixar de marxar. L'àvia va exhalar contra el vidre i va escriure «*Fröhliche Weihnachten*» a l'inrevés sobre el tel, perquè el soldat ho pogués llegir, i després el soldat va escriure ràpidament un altre missatge per a l'àvia sobre la neu, que deia «*Ich bin ein Gefangener des Staates*», i llavors ella es va treure lentament tota la roba mentre ell s'estava allà, tot sol, en aquella plaça llòbrega, sota una fina capa de neu que lliscava cap avall en l'aire, amb tota la seva artilleria pesant, l'abric

i les espatlletes. I ella, quan es va quedar del tot despullada, va fer una reverència, i el soldat li va enviar petons i va aplaudir i tots dos es van acomiadar amb la mà. Oh, Déu meu!, ha fet la mama, quina bogeria! Jo també ho pensava, però no de la manera que ho deien elles dues, sinó de la que t'envia de pet a un hospital barrat i amb guàrdies. Ai, era jove, ha dit l'àvia. Jo soc jove i no faig aquestes coses, he dit jo. Encara no, ha respost l'àvia. És un record que tinc. Em pregunto si el soldat deu recordar-se d'aquella nit. La mama es va aixecar i va abraçar l'àvia. Segur que sí, ha dit.